

О.В. Головко, канд. іст. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

В.О. Ласиженко, студ. (*ХДУХТ, Харків*)

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Відповідно до Конституції України місцеве самоврядування – це право територіальної громади – селища чи міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України (ст. 140). Термін «місцеве самоврядування» тільки входить в наш політико-правовий словник. За радянських часів місцеве самоврядування вважалось буржуазним інститутом і рішуче відкидалось. Ідея місцевого самоврядування почала відроджуватися в період перебудови і остаточно утвердилася в Україні після проголошення її державної незалежності. Події в Україні 2014–2016 рр. продемонстрували, що місцеве самоврядування може активно впливати не тільки на державну, але й на міжнародну політику.

Першим кроком у формуванні місцевого самоврядування в Україні став Закон від 7 грудня 1991 р. «Про місцеві ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування». Зі здобуттям Україною державної незалежності мало місце подальше удосконалення правових основ діяльності органів місцевого самоврядування. 26 березня 1992 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про місцеві ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування».

Принципове дієвого місцевого самоврядування мало визначення його фінансово-економічного фундаменту. У цьому контексті ст. 5 Закону від 26 березня 1992 р. визначила, що фінансово-економічну основу місцевого самоврядування в Україні складають три елементи: 1) природні ресурси; 2) місцеве господарство, комунальна власність, яка служить джерелом одержання доходів місцевого самоврядування і задоволення соціально-економічних потреб населення відповідної території; 3) фінансові ресурси, що складаються з бюджетних і позабюджетних коштів, валютних фондів рад народних депутатів ті інших органів місцевого самоврядування. Таким чином, закон досить повно відображав спектр повноважень, які могли б забезпечити належну економічну базу для органів місцевого самоврядування, насамперед, громадського управління крупних адміністративних центрів як-то Харків, Одеса, Дніпропетровськ, Львів. Столиця України мала особливий статус, який визначався спеціальним законодавчим актом.

21 травня 1997 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон «Про місцеве самоврядування», який оговорює, що сільські та

міські ради представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції та повноваження місцевого самоврядування. Вони формують власні виконавчі органи – виконавчі комітети, управління, відділи, тощо. Ключовою посадовою особою в системі міського самоврядування став міський голова, своєрідний «президент» територіальної громади, який обирається одночасно з міською радою і на той же термін (4 роки) безпосередньо населенням міста. Значне місце у компетенції міського голови займає й виконання контрольної функції, в межах якої він слідкує за законністю рішень та актів інших органів місцевого самоврядування.

Першочергова роль належить міській раді у створенні матеріально-фінансової основи життєдіяльності міста. Тільки на її пленарних засіданнях приймаються рішення про встановлення місцевих податків і зборів, утворення позабюджетних цільових фондів, випуск міських позик та отримання позик з інших місцевих бюджетів та джерел.

Уперше в законі визначилися повноваження секретаря міської ради, який став другою фігурою в органах місцевого самоврядування. На секретаря ради покладаються повноваження вести засідання ради, організувати підготовку сесій ради та питань, що виносяться на розгляд. За дорученням міського голови секретар ради координує діяльність постійних та інших комісій ради.

Сьогодні українські міста керуються у своїй роботі, окрім Конституції законами «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування» від 15 липня 1997 р., «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 14 січня 1998 р., «Про статус депутатів місцевих рад» від 11 липня 2002 р., «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 р., Хартією українських міст, прийнятою 26 червня 1997 р.

Процес створення неурядових організацій місцевого самоврядування в Україні розпочався ще на початку 90-х рр. XX ст. Найактивнішу з них, а саме Асоціацію міст України (АМУ), було утворено в 1992 р.

Практика діяльності державних органів у нових умовах посттоталітарного суспільства показала, що місцеве самоврядування, при усіх його вадах, залишається найбільш довершеним механізмом соціальної інтеграції державної влади, її наближенням до потреб й інтересів конкретного громадянина.